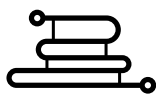

Biblioteca
PERSONA GRATA

TIM press

Biblioteka
PERSONA GRATA

Franz Kafka
DNEVNICI
Treći svezak: 1914–1923.

Naslov izvornika
Franz Kafka
Tagebücher

© za hrvatsko izdanje
TIM press d.o.o., Zagreb
tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr
Sva prava pridržana

ISBN 978-953-369-025-4 (sv. 3)
ISBN 978-953-369-004-9 (cjelina)

Franz Kafka

Dnevnic

Treći svezak: 1914–1923.

Po rukopisnoj verziji s njemačkoga prevela
Nadežda Čačinovič

Zagreb, 2023.

Napomena prevoditeljice:

Kritička izdanja sadrže niz zbunjujućih svojstava: u tekstu se dopuštaju ponavljanja, pogreške, nejasnoće, a u ovom izdanju i nelogičan kronološki slijed zbog autorova korištenja više bilježnica u više razdoblja. Neujednačenom interpunkcijom htjelo se što vjernije prenijeti izvorni Kafkin rukopis, dnevnički su zapisi ostali neuređeni, a isječci tekstova na svojim su izvornim mjestima po vremenu nastanka. Unatoč tim ponekad zbunjujućim svojstvima, nijedan drugi tip prijevoda ne donosi toliko uzbudljive uvide. Kritička izdanja stoga su velik, a možda i nerješiv izazov za prevoditeljski proces.

Tekstualni predložak za ovo izdanje bili su Kafkini javno dostupni dnevnički zapisi, a od pomoći pri prevođenju bila su i brojna dostupna njemačka izdanja, posebice *Tagebücher 1910–1923* Fischer Taschenbuch Verlags iz 1973. te trosveščano izdanje istog izdavača iz 1994. Pratećim bilješkama željelo se čitatelju što detaljnije objasniti okolnosti nastanka ovih dnevničkih zapisa, kao i manje poznate regionalne izraze.

Treći svezak

DEVETI DIO
7

KONVOLUTI
31

DESETI DIO
47

JEDANAESTI DIO
85

DVANAESTI DIO
143

ŽIVOT I DJELO FRANZA KAFKE
215

DEVETI DIO

Izlazim iz kuće u kratku šetnju. Lijepo je vrijeme, ali ulica je zapanjujuće prazna, samo se u daljini vidi gradski službenik s crijevom za vodu kojim je u ogromnom luku prska niz ulicu. „Nečuveno“, kažem i ispitujem napetost luka. „Mali gradski činovnik“, kažem i opet gledam udaljenog čovjeka. Na uglu sljedeće poprečne ulice dva se čovjeka bore, sudaraju se, znatno udaljavaju, oprezno se približavaju jedan drugome i opet sudaraju. „Prestanite, moja gospodo“ kažem.

Student Kosel sjedio je za svojim stolom i učio. Bio je toliko udubljen u rad, da uopće nije primijetio da je pao mrak, što se u toj loše smještenoj dvorišnoj sobi unatoč svijetlom svibanjskom danu događalo već oko četiri sata poslijepodne. Čitao je napućenih usana, očiju preblizu primaknutih knjizi, a da to nije ni primjećivao. Ponekad bi se zaustavio, zapisao u sveščić kratke izvatke pročitana, a zatim zatvorenih očiju napamet mrmaljao zapisano. Nasuprot njegovu prozoru, ni pet metara dalje, bila je kuhinja u kojoj je jedna djevojka glačala rublje i pogledavala prema njemu.

Kosel je odjednom odložio olovku, pogledao prema stropu i osluškiavao. Netko je, očito bos, hodao po sobi, krug za krugom. Kod svakog koraka čulo se pljuskanje, kao da se gaca po vodi. Te su šetnje, koje je morao trpjeti od kada se prije nekih tjedan dana gore doselio novi stanar, značile,

ako se nekako ne obrani, ne samo kraj njegova današnjeg učenja nego i kraj njegova studiranja.

Postoje nekakvi odnosi koje jasno osjećam, no nisam ih u stanju spoznati. Dostajalo bi zaroniti malo dublje, no upravo ovdje uzgon postaje toliko jak da bih, da ne osjećam ispod sebe strujanje, mogao povjerovati kako sam na dnu. U svakom se slučaju okrećem prema gore odakle me pogađa na tisuće puta prelomljeno svjetlo. Uzdižem se i plutam u visini iako sve površinsko mrzim i

„Gospodine direktore, došao je jedan novi glumac“, jasno se čuje sluga kako to javlja, jer su vrata predsoblja sasvim otvorena. „Tek želim postati glumcem“, rekao je Karl za sebe i tako ispravio slugino najavljivanje. „Gdje je?“ rekao je direktor i istegnuo vrat.

21.VI 14 Iskušenje na selu.

Stari neženja s promijenjenom bradom

Žena odjevena u bijelo usred dvorišta palače Kinsky¹. Jasna sjena pod njezinim grudima unatoč daljini. Uštogljeno držanje.

¹ Kafka vjerojatno misli na nekadašnju Vilu Kinsky, sagrađenu u stilu *empire*, u kojoj je bio smješten etnografski muzej.

Jednoga sam ljeta predvečer došao u selo u kojemu još nikada nisam bio. Primijetio sam kako su putovi široki i prostrani. Posvuda su pred seoskim dvorištima bila stara, visoka stabla. Bilo je to poslije kiše, zrak je bio svjež, sve mi se sviđalo. Nastojao sam to pozdravom pokazati ljudima koji su stajali pred kapijama, ljubazno su mi, iako suzdržano, uzvraćali pozdrave. Mislio sam da bi tu bilo dobro prenoćiti kada bih našao neku gostionicu.

Upravo sam prolazio kraj visokog, bršljanom obraslog zida jednoga imanja, kada su se u tom zidu otvorila vrata i iza njih provirila tri lica, pa nestala i vrata se ponovo zatvorila. „Neobično“, rekao sam okrenuvši se, kao da imam pratioca. I doista je kraj mene stajao, kao da me želi zbuniti, visoki muškarac, bez šešira i kaputa, u crnoj pletenoj vesti i pušio lulu. Brzo sam se snašao i pravio se da sam već otprije znao da je tu: „Ova vrata! Jeste li i vi vidjeli kako su se ta mala vrata otvorila?“ „Da“, rekao je čovjek „no zašto bi to bilo čudno, bila su to djeca zakupca. Čula su vaše korake i pogledala tko tako kasno ovuda prolazi.“ „To je dakako jednostavno objašnjenje,“ rekao sam smiješeći se, „strancu se lako sve čini čudnim. Hvala vam.“ I krenuo sam dalje. No čovjek me je slijedio. Nisam se zapravo tome čudio, čovjek je možda išao istim putem, no to nije bio razlog da idemo jedan iza drugoga, a ne jedan pored drugoga. Okrenuo sam se i pitao ga: „Je li ovo put do gostionice?“ Čovjek je stao i rekao: „Gostionice nemamo, ili bolje rečeno imamo je, ali u njoj se ne može boraviti. Pripadala je općini i već pred nekoliko godina, kada je nitko nije želio otkupiti, općina ju je dala jednom starom bogalju za kojega se do tada morala brinuti. On sada sa svojom ženom vodi gostionicu i to tako da se jedva može proći kraj vrata od smrada koji izbija iz nje. Pod je toliko prljav da se poskliznete. Bijedna gostionica, sramota za selo, sramota za općinu. Poželio sam čovjeku proturječiti, njegov me izgled poticao na to, zapravo

njegovo mršavo lice sa žučkastim obrazima na kojima kao da je loše postavljena koža i crnim borama koje su se pri svakoj kretnji čeljusti raštrkale po čitavom licu. „Tako“, rekao sam ne izražavajući dalje čuđenje zbog takvih prilika i onda nastavio: „No tamo ću se smjestiti jer sam odlučio ovdje prenoćiti. „U redu, onda,“ rekao je čovjek brzo, „ali do gostionice morate ovuda“ i pokazao mi u smjeru iz kojeg sam došao. „Idite do sljedećeg ugla i skrenite desno. Onda ćete odmah vidjeti znak za gostionicu. Tamo je.“ Zahvalio sam za upute i onda opet prošao kraj njega, koji me sada naročito pažljivo promatrao. Dakako da se nisam mogao obraniti od toga da mi da krive upute, no nisam htio da me sada zbuni zato što me prinudio da hodam mimo njega, niti time kako je brzo odustao od svojeg upozoravanja na stanje u gostionici. Gostionicu će mi pokazati i netko drugi pa bude li prljava, spavat ću, eto, jednom u prljavštini, samo da zadovoljim svoju tvrdoglavost. Nisam uostalom imao nekog izbora, već je bio mrak, seoski putovi bili su razlokani kišom a put do sljedećeg sela dug.

Već sam čovjeka ostavio iza sebe i nisam se uopće više namjeravao obazirati na njega kada sam začuo ženski glas koji mu se obratio. Iz mraka ispod nekoliko platana istupila je visoka, uspravna žena. Njezina se suknja sjala žutosmeđe, preko glave i ramena nosila je grubo pletenu crnu maramu; „Hoćeš već jednom doći kući?“ rekla je muškarcu. „Zašto ne dolaziš?“ „Evo me“, rekao je. „Sačekaj trenutak. Hoću vidjeti što će napraviti ovaj čovjek. Stranac je. Ovdje sasvim nepotrebno luta okolo. Pogledaj ga samo.“ Govorio je o meni kao da sam gluh ili kao da ne razumijem njegov jezik. Nije mi doduše bilo mnogo stalo do toga što je govorio, no naravno da bi mi bilo neugodno da po selu proširi neke glasine. Rekao sam stoga, obraćajući se ženi: „Tražim gostionicu, ništa više. Vaš muž nema pravo tako govoriti o meni i možda u vama stvori krivo mišljenje.“ No žena jedva da je

i misleći da je ona gore, skoro prošao pored nje, a ona me tiho primila za ruku.

5. V (1915) Ništa, tupa, lagana glavobolja. Poslijepodne u Hotekovom parku, čitao Strindberga, on me hrani.

Dugonoga, crnooka djevojka žute puti i djetinjeg izgleda, veselo drska i živahna. Vidi malu prijateljicu koja nosi šešir u ruci. „Imaš li ti dvije glave?“ Prijateljica odmah shvaća, po sebi lošu, ali zbog glasa i osobnosti, živahnu dosjetku. Smijući se, je priča drugoj prijateljici, na koju nailazi nekoliko koraka dalje: „Pitala me imam li dvije glave!“

Jutros sam sreo gospođicu R.⁴¹ Zaista nevjerovatno ružna, tako se čovjek ne može promijeniti. Nezgrapno tijelo, kao da je još opušteno snom; stara jakna koju otprije znam; što ima ispod jakne, ne može se vidjeti, ali je sumnjivo, možda samo potkošulju; očito joj je nelagodno sresti nekoga u takvom stanju, ali radi nešto krivo, umjesto da prikrije uzrok nelagode, svjesna neke krivnje hvata se za izrez jakne, popravlja je. Iznad gornje usne dlačice, no samo na jednom mjestu, izuzetno ružno. Unatoč svemu, jako mi se dopada i u nedvojbenoj ružnoći, osim toga ljepota njezina osmijeha ostaje nepromijenjena, ljepota očiju stradala je srozavanjem cjelokupnog njezina izgleda. Uostalom, dijele nas čitavi svjetovi, ja nju zasigurno ne razumijem, no naslućujem, ona se pak zadovoljava prvim površnim dojmom koji je stekla o meni. Posve me nedužno moli za bon za kruh.

41 Vjerojatno je riječ o Angeli (Alice) Rehberger, djevojci koju su Kafka i Brod slučajno sreli 1911. na putu za Zürich.

Navečer sam čitao poglavlje *Novih kršćana*.⁴²

Stari otac i postarija kći. On je inteligentan, s kozjom bračicom, lagano pognut, uz leđa maleni štap. Ona sa širokim nosom, jakom donjom čeljusti, lice joj je okruglo ali kvrgavo, teško se okreće sa svojim širokim bokovima. „Kažu da izgledam loše. Ali uopće ne izgledam loše.“

14. V (1915) Izgubio svaku redovitost u pisanju. Mnogo sam na svježem zraku. Šetnja s gospođicom Stein⁴³ u Troju⁴⁴, s gospodičnom Reiß, njezinom sestrom, Felixom, njegovom ženom i Ottlom u Dobřihovice i Častalice.⁴⁵ Kao u mučilištu. Danas bogoslužje u Teingasseu,⁴⁶ potom Tuchmachergasse, i na kraju pučka kuhinja. Čitao danas stara poglavlja iz „Ložača“. Čini se da tu postoji neka snaga koja mi je danas nedostižna (već nedostižna). Bojim se da ću zbog srčane mane biti proglašen nesposobnim.⁴⁷

27. (svibnja 1915) Mnogo nesreće nakon zadnje bilješke. Propadam. Propasti tako besmisleno i nepotrebno.

42 Riječ je o nedovršenom romanu Maxa Broda.

43 Vjerojatno je riječ o kćeri Salomona Steina, Kafkinog najmodavca.

44 Dio grada na desnoj obali Vltave, istoimena barokna palača-ljetnikovac.

45 Izletišta u blizini Praga.

46 Vjerojatno je riječ o misi u crkvi Tein.

47 U pismu što ga je 6. svibnja 1915. godine poslao Felice Bauer, Kafka piše o svojoj želji da postane vojnik te da će ga uskoro pozvati na regrutaciju.

Stanje stvari utvrđeno s obzirom na iznenadnu smrt odvjetnika Monderryja bilo je sljedeće: jednoga jutra oko pola pet, bilo je to lijepo lipanjsko jutro i bilo se već posve razdanilo, gospođa Monderry istrčala je iz svojega stana na trećem katu, nagnula se nad ogradu stubišta i raširenih ruku u očitoj namjeri da čitavu kuću pozove upomoć viknula: „Ubili su mojega muža! Milost! Milost! Moj dobri muž je ubijen!“ Prvi koji je vidio i čuo gospođu Monderry bio je pekarev sin koji se upravo tada s velikom košarom punom peciva penjao stepenicama na treći kat. On je i kod prvog saslušanja tvrdio da je do posljednje riječi točno zapamtio uzvik gospođe M. No kasnije, kada su ga suočili s njome, rekao je da je moguće da se vara jer se u prvom trenutku previše prepao zbog njezine pojave. To je dakako bilo vrlo vjerojatno jer se još tjednima kasnije, kada bi opisivao događaj, do te mjere uzбудio da je svoje pripovijedanje popratio pretjeranim pokretima ruku i nogu kako bi kod slušatelja izazvao dojam koji bi barem približno odgovarao onomu što je sam doživio. Prema njegovoj priči, gospođa M. je izletjela iza vrata čije otvaranje uopće nije primijetio i za koja je stoga vjerovao da su već bila otvorena, uz krik je raširila ruke iznad glave i potrčala prema ogradi. Na sebi nije imala ništa drugo osim spavačice i male sive marama koja joj nije pokrivala ni gornji dio tijela. Kosa joj je bila raspuštena i dijelom joj je visjela preko lica, što je također doprinijelo slabijem razumijevanju njezinih riječi. Kad je ugledala pekara, dotrčala je na stepenice, privukla ga drhtavim rukama k sebi, stala iza njega i gurala ga pred sebe kao nekakav štit, držeći se za njegova ramena. Momak se u žurbi nije dosjetio da košaru s pecivom može nekamo odložiti i cijelo ju je vrijeme držao u rukama. Tako su išli – žena je u sve većem strahu sve čvršće stiskala momka k sebi – brzim, ali sasvim kratkim koracima prema vratima stana, prešli su preko praga i dospjeli u mračno usko predsoblje. Ženino

Pascal sve uredi prije no što se Bog pojavi, no mora postojati dublji, tjeskobniji skepticizam od onog kada čovjek sam sebe reže sa, doista, krasnim noževima, miran poput mesara. Odakle ta mirnoća? Sigurnost u rukovanju nožem? Zar je Bog kazališna trijumfalna kočija koju, uz svu muku i očaj radnika, konopima izvlače na pozornicu?

3. kol. (1917)

Još jednom sam iz svega glasa zavikao u svijet. Onda su mi začepili usta, vezali ruke i noge i stavili povež preko očiju. Često su me okretali amo-tamo, posjeli pa opet polegli i to više puta, na mah su me povlačili za noge tako da sam se krivio od boli, neko vrijeme me pustili da ležim na miru, a onda su me duboko probadali nečim ostrim, ovdje pa ondje, nasumično.

Već godinama sjedim na velikom raskrižju, ali sutra, jer dolazi novi car, trebao bih napustiti svoje mjesto. Ne miješam se, što iz principa, što zbog osjećaja odbojnosti, ne miješam se ni u što što se događa oko mene. Već sam davno prestao prosjačiti; oni koji već dugo ovuda prolaze darivaju me iz navike, vjernosti, zato što me poznaju, a novi slijede njihov primjer. Pored mene je košarica i u nju svatko ubaci onoliko koliko misli da treba. No upravo zbog toga što se ne obazirem ni na koga i ni na što, u buci i besmislenosti ulice čuvam miran pogled i mirnu dušu, sve što se tiče mene, mojega položaja, mojih opravdanih zahtjeva, razumijem bolje od ikoga. O tim stvarima ne može biti svađe, tu može vrijediti samo moje mišljenje. Kada je stoga jutros policajac, koji me naravno jako dobro poznaje ali kojega, jednako naravno, nikada nisam zapazio, stao kraj mene i rekao: Sutra je careva povorka; da se

nisi usudio sutra doći ovamo, odgovorio sam pitanjem:
„Koliko godina imaš?“

4) (*kolovoza 1917*)

Književnost izrečena kao predbacivanje toliko je snažno sužavanje jezika da je – možda je to od samog početka bilo namjerno – sa sobom donijela i sužavanje mišljenja, koje zauzima ispravnu perspektivu pa predbacivanje pada daleko od cilja i daleko postrance.

...

Bučne trube ništavila. A.

A. Hoću Te pitati za savjet

B. Zašto baš mene?

A. Imam povjerenje u Tebe.

B. Zašto?

A. Često sam te viđao na našim okupljanjima. A u našem društvu takva okupljanja služe za traženje savjeta. Valjda smo u vezi s tim suglasni. Bez obzira na to o kakvom se društvu radi, bilo da zajedno glumimo, ili pijemo čaj ili prizivamo duhove ili želimo pomoći siromasima, uvijek se traže savjeti. Toliko ljudi, a nitko da ih savjetuje! I još više nego što se čini, jer oni koji na takvim skupovima daju savjete, čine to samo glasom, a svojim ga srcem žele sami. Uvijek imaju dvojnika među onima koji traže savjet i na njega su posebno usmjereni. No on među svima odlazi nezadovoljan, ojađen i vuče savjetodavca za sobom na druge skupove i u istu igru.

B. Zar je tako?

A. Sigurno, pa i sam vidiš. Nije to neka zasluga, čitav svijet to zna pa je njegova molba zato žurnija.

5. (kolovoza 1917) Poslijepodne u Radešowitzu s Oskarom. Tužan, slab, trudi se pratiti osnovnu misao.

A. Dobar dan

B. Bio si već ovdje? Zar ne?

A. Prepoznaješ me? Iznenadujuće.

B. Već sam u mislima nekoliko puta razgovarao s Tobom. Što si htio onda kada smo se zadnji put vidjeli?

A. Pitati te za savjet

B. Točno. I jesam li ti ga pružio?

A. Ne. Nažalost se nismo mogli složiti ni kako postaviti pitanje.

B. A tako je dakle bilo.

A. Da. Bilo je jako nezadovoljavajuće, no ipak samo na trenutak. Jednostavno se ne možete odjednom nositi sa svime. Zar to ne bismo mogli još jednom ponoviti?

B. Naravno. Samo pitaj!

A. Pitat ću dakle

B. Molim

A. Moja žena

B. Tvoja žena?

A. Da, da

B. Ne razumijem to. Imaš ženu?

A.

6 kolovoza (1917)

A. Nisam zadovoljan s tobom.

B. Ne pitam te zašto. Znam.

A. I?

i s novim čuđenjem vidim sposobnost otpora mnogih ljudi koji bi „unatoč svemu“ u toj sjeni, upravo u njoj, htjeli živjeti; no ovdje pridolazi još i nešto drugo o čemu će valjati progovoriti) ili čak pred roditeljima s njihovom djecom; uostalom, nisam ja samo ovdje toliko napušten, već uopće, pa i u Pragu, mojoj „domovini“ i to nisam napušten od ljudi, to i ne bi bilo ono najgore, mogao bih trčati za njima sve dok sam živ, nego napušten od sebe u odnosu na ljude, napušten od svoje snage u odnosu na ljude, imam voljene ali ne mogu voljeti, previše sam daleko, izgnan sam, imam – jer sam ipak čovjek, a korijenje treba hranu, i tamo „dolje“ (ili gore) – imam dakle svoje zastupnike, bijedne nedovoljne komedijaše, s kojima se mogu zadovoljiti samo zato (dakako da mi uopće nisu dostatni i zbog toga sam toliko napušten) što moja glavna hrana dolazi iz drugih korijena u drugim klimama, i ti su korijeni bijedni, ali ipak sposobniji za život.

To me dovodi do konfliktnih misli. Da je samo tako kako se može činiti na putu kroz snijeg, bilo bi to strašno, bio bih izgubljen, i to ne u smislu buduće prijetnje, nego trenutnog smaknuća. No ja sam negdje drugdje, samo što je snaga privlačnosti ljudskog svijeta ogromna, u trenutku može dovesti do potpunog zaborava. No velika je i privlačna snaga mojega svijeta, oni koji me vole, vole me jer sam „napušten“ i to možda ipak ne kao Weißov vakuum, nego zato što osjećaju da slobodu kretanja, koja mi ovdje potpuno nedostaje, imam na drugoj razini u sretnim vremenima.

Da M.³³ odjednom dođe ovamo, to bi bilo strašno. Izvana, moj bi položaj, u usporedbi sa sadašnjim, odmah postao bolji. Poštovali bi me kao čovjeka među drugim ljudima,

33 Milena Jesenská.

upućivali bi mi više od pukih formalnosti, sjedio bih (doduše manje uspravno nego sada, kada sjedim sam, a i sada sjedim pogrbljeno) za stolom kazališne družine, društveno bih bio izvanjski gotovo ravan dr. H.-u³⁴ – no pao bih u svijet u kojemu ne mogu živjeti. Valja samo riješiti zagonetku zašto sam u Marienbadu četrnaest dana bio sretan i zašto bih posljedično, doduše nakon bolnoga proboja granice, to mogao i ovdje biti s M. Valjda ipak mnogo teže nego u Marienbadu, ideologija je čvršća, iskustva veća. Ono što je prije bila vrpca koja je razdvajala, sada je zid ili planina, ili točnije: grob.

30 (siječnja 1922) Čekanje na upalu pluća. Strah, ne toliko od bolesti, koliko, zbog majke i od nje, od oca, direktora i svih ostalih. Ovdje se čini jasnim da postoje dva svijeta i da sam spram bolesti tako neupućen, tako nesuvisao, tako prestrašen kao spram O.-a.³⁵ Inače mi se podjela čini previše određenom, opasnom u svojoj određenosti, određena da bude tužna i nadmoćna. Zar već stanujem u drugom svijetu? Usuđujem se li to reći?

Kada netko kaže: „Pa nije mi do života. Samo zbog svoje obitelji ne želim umrijeti.“ No obitelj je upravo predstavnik života, stoga zbog života ipak želi ostati živ. Čini se da to, što se tiče moje majke, vrijedi i za mene, no tek u posljednje vrijeme. No nisu li zahvalnost i ganuće ono što me vodi do toga, zahvalnost i ganuće jer vidim, kako se, neizmjernom snagom za njezine godine, trudi nadoknaditi moju nepovezanost sa životom. No i zahvalnost je život.

34 Dr. Otto Hermann.

35 Njem. *Oberkellner*, natkonobar.

31 (siječnja 1922) To bi značilo da sam živ samo zbog majke. To ne može biti točno, jer čak i da sam puno važniji nego što jesam, bio bih samo izaslanik života, pa ako ničim drugim, ovim nalogom vezan uz njega.

Bez obzira na to koliko snažno bilo, samo negativno ne može dostajati, kako sam vjerovao u svojim najnesretnijim trenucima. Jer kada se popnem makar na najnižu stepenicu, pa sam u nekakvoj, ma koliko upitnoj sigurnosti, ispružim se i čekam dok me negativno ne povuče s te stepenice – ni-pošto se neće popeti za mnom. Stoga je obrambeni instinkt onaj koji ne trpi stvaranje ni najmanje trajne ugone i, na primjer, razbija bračni krevet i prije nego što je postavljen.

1 II (1922) Ništa, samo umor. Sreća kočijaša čija je sva-ka večer na primjer kao moja danas, još i mnogo ljepša. Navečer uz štednjak. Čovjek je čišći nego ujutro, vrijeme prije umornog uranjanja u san istinsko je vrijeme čistoće od sablasti, sve su otjerane, vraćaju se tek kako noć napreduje. Ujutro su sve tu, iako ih se još ne raspoznaje, i sada kod zdravih ljudi opet počinje njihovo rastjerivanje.

Promatrana s nekoga primitivnog motrišta, samo je tjele-sna bol istinska, neupitna, ničim izvanjskim (mučeništvo, žrtvovanje za drugog čovjeka) ometana istina. Čudno je da bog boli nije bio glavni bog prvih religija (nego, možda, tek poslije). Svakom bolesniku njegov kućni bog, plućnim bolesnicima bog gušenja. Kako je moguće podnijeti njegovo približavanje, ne sudjelujemo li u njima već i prije strašnog sjedinjenja.

Rad se zatvara onako kako se može zatvoriti nezacijeljena rana

Znači li voditi razgovor kada drugi šuti i kada ga, kako bismo održali privid razgovora, nastojimo nadomjestiti, dakle oponašamo, dakle parodiramo, dakle parodiramo sebe same.

M.⁶⁰ bila ovdje, neće više doći, vjerojatno pametno i istinito, a ipak možda postoji mogućnost čija zatvorena vrata oboje čuvamo kako se ne bi otvorila ili štoviše kako ih mi ne bismo otvorili, jer se sama neće otvoriti.

Maggid⁶¹

12 V (1922) Neprekinuta raznolikost, a usred toga u jednom trenu dirljivi prizor jenjavanja varijacije

iz „Hodočasnika Kamanita“, iz *Veda*: „Ma koliko, mili moj, čovjek kojega su iz zemlje Gandaraca doveli s povezom preko očiju i onda ostavili u pustinji, može biti ponesen prema istoku ili sjeveru ili jugu, jer je povezanih očiju doveden i povezanih očiju pušten no nakon što mu je netko skinuo povez i rekao mu: 'U onom smjeru stanuju Gandarci, idi tamo', krene od sela do sela raspitujući se, poučen i mudar dospjeva kući Gandarcima, tako je i čovjek koji je konačno

60 Milena Jesenská.

61 Misli se na knjigu Martina Bubera *Der große Maggid und seine Nachfolge*.

našao učitelja svjestan: 'ovom svjetskom metežu pripadat ću samo dok ne bude izbavljen, i onda ću otići kući.'"⁶²

na istom mjestu: „Jednoga takvog, dok je u tijelu, vide i ljudi i bogovi; no nakon što mu se tijelo vrati u prah, ne vide ga više ni ljudi ni bogovi. Pa ni svevideća priroda više ga ne uočava; zaslijepio je njezino oko, umaknuo je zlu.“⁶²

13 V (1922) Ništa

17 (svibnja 1922) Tužno

19 (svibnja 1922) Predavanje Eve Vischer

Udvoje se osjeća napuštenijim nego kad je sam. Kada je udvoje s nekim, taj drugi ga hvata i on mu je bespomoćno prepušten. Kada je sam, hvata ga doduše čitavo čovječanstvo, no bezbroj ispruženih ruku se isprepliće i nitko ga ne uspije dosegnuti.

20 (svibnja 1922) Slobodni zidari na Starogradskom ringu. Mogućnost istine u svakom diskursu i učenju.

Mala, prljava, bosa djevojčica u košuljici, s kosom koja vijori na vjetru.

⁶² Citat iz romana-legende Karla Gjellerupa *Der Pilger Kamanita*.

23 (*svibnja 1922*) Neispravno o bilo kome reći: bilo mu je lako, malo je patio; ispravno je reći: bio je takav da mu se ništa nije moglo dogoditi; a najispravnije: sve je propatio, ali sve u jednom jedinom zajedničkom trenutku; kako bi mu se još moglo dogoditi nešto drugo, jer su varijacije patnje u zbilji ili njegovom moćnom riječi bile do kraja iscrpljene (Dvije stare Engleskinje kod Tainea)⁶³

25 (*svibnja 1922*) Prekjučer „H.-K.“⁶⁴ Danas lijepa šetnja. Svuda ljudi sjede, umorno stoje, naslanjaju se maštajući. – Mnogo uznemirenosti

26. (*svibnja 1922*) Teški „napadi“ za vrijeme večernje šetnje [nastali zbog četiri majušne neugodnosti tijekom dana (pas na ladanju, Marešova knjiga, unovačenje, P.-ova pozajmica novca)], povremena zbunjenost, bespomoćnost, bezizglednost, neizmjerljiv ponor, ništa doli ponor, tek kod skretanja prema kućnim vratima došla mi je u pomoć misao, koja mi ovaj put nije pala na pamet tijekom čitavoga puta, očito jer je usred savršene beznadnosti nisam ni tražio

30 (*svibnja 1922*) „Napad“ u noći

5 VI (1922) Grozni dani (G.)⁶⁵ Već četiri-pet dana. Talent za „grube zakrpe“

63 Kafka vjerojatno misli na *Bilješke o Engleskoj Hippolytea Tainea*.

64 Kafkina skraćena za njegovu priču „Ein Hunger-künstler“ („Umjetnik u gladovanju“).

65 Vjerojatno Kafkina kratica za *Geschlecht*.